

معرفی کتاب

مجید قربانی^۱

عنوان لاتین: The Concept of Culture : A History and Reappraisal

نویسنده: Martyn Hammersley

عنوان فارسی: مفهوم فرهنگ؛ تاریخچه و ارزیابی

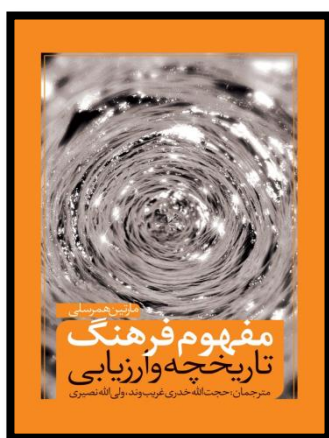
مترجمان: حجت‌الله خدیری غریب‌وند و ولی‌الله نصیری

نصیری

ناشر: نقد فرهنگ

سال انتشار: ۱۴۰۰

صفحات: ۱۷۴

فرهنگ از مفاهیم پرکاربرد علوم اجتماعی است؛ این در حالی است که در سده‌های اخیر، همواره مفهوم فرهنگ چالش برانگیز بوده است. متداول‌ترین شیوه استفاده از آن امروزه تا حدودی با سایر عبارات مانند «سنت»، «تمدن»، «رسم»، «اسطوره»، «چشم‌انداز»، «جهان‌بینی»، «ایدئولوژی»، «گفتمان» و «عادت‌واره» همپوشانی دارد؛ اینها به هیچ عنوان به طور مستقیم، هم‌معنا نیستند، بلکه در فرهنگ‌واژگان علمی اجتماعی، رابطه‌ای نزدیک هرچند اندکی تیره و مبهم با «فرهنگ» دارند. در کتاب مفهوم فرهنگ؛ تاریخچه و ارزیابی ابعاد جدیدی از این مفهوم تبیین و تشریح شده است. در پشت جلد کتاب آمده است «کمتر مفهومی به اندازه «مفهوم فرهنگ» در حوزه علوم اجتماعی، در معرض تفسیرها و تعبیرهای گوناگون بوده است. از این رو، می‌توان

۱. کارشناسی ارشد مردم‌شناسی. رایانامه: ghorbanimajid@gmail.com

۲۰۰ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

گفت مفهوم فرهنگ نه تنها دشواری‌های زیاد به بار آورده است، بلکه به سبب تنوع و وسعت معنا ایجاد وحدت نظر بر سر گستره موضوعی آن مسیر نشده است. با این حال، در هر دوره کوشش‌های تازه‌ای برای طرح دوباره مفهوم فرهنگ و مسائل آن به کار بسته شده است و حتی برخی از نظریه‌پردازان بر این باورند که می‌توانند حوزه‌ی مسائل فرهنگی را در چارچوب رشته‌ای دانشگاهی و علمی مهارکنند و به نظم درآورند»

این کتاب ضمن ریشه‌یابی مفهوم فرهنگ، چهار مفهوم متفاوت «پرورش زیبایی‌شناسانه»، «توسعه‌ای»، «فرهنگ به‌مثابه شیوه‌های متمایز زندگی» و «فرهنگ به‌مثابه معناسازی»؛ را در تاریخچه طولانی و پیچیده فرهنگ بازنمایی و تبیین می‌کند. به دنبال آن، اینکه مفهوم فرهنگ چگونه در زمینه‌های متفاوت گسترش یافته است، مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه، مفاهیم مرتبط با فرهنگ اعم از جامعه‌شناسی فرهنگی، مطالعات فرهنگی، محرومیت فرهنگی، چندفرهنگی، فرهنگ دیجیتال و تضاد فرهنگی از دیدگاه‌های مختلف مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در بخش پایانی کتاب، رابطه بین استفاده از مفهوم فرهنگ در علوم اجتماعی و نقش آن در ارزیابی مباحث در خصوص اینکه زندگی ارزشمند کدام است، جامعه آرمانی کدام است، دگرگونی جوامع به چه شیوه‌ای تغییر می‌کند، و اینکه آیا رسوم و فعالیت‌های مردم‌نهاد یا قومی - قبیله‌ای درست یا غلط (و مانند آن) هستند، به اختصار مورد بحث قرار می‌گیرند.

مارتین همرسلی جامعه‌شناس بریتانیایی است که انتشارات اصلی او به‌طور اختصاصی، در زمینه روش‌شناسی تحقیق اجتماعی و مسائل فلسفی در علوم اجتماعی فعالیت می‌کند. اثر حاضر، حاصل پژوهش ایشان در زمینه مفهوم فرهنگ است که ابعاد جدیدی از این مفهوم را تبیین کرده است. این کتاب در پنج فصل تدوین شده است. در فصل اول با عنوان «سخن آغازین» نویسنده ضمن تأکید بر اینکه واژه «فرهنگ» در علوم اجتماعی کاربرد فراوان دارد و معانی گوناگونی که برای آن در نظر گرفته می‌شود چندان آشکار نیست، تاریخچه این اصطلاح را به‌طور خلاصه تبیین می‌کند و چگونگی استفاده از آن در علوم اجتماعی را مورد بحث قرار می‌دهد.

معرفی کتاب ❖ ۲۰۱

در فصل دوم با عنوان «مفهوم مجزا از فرهنگ: مفهوم زیباشناختی و توسعه‌ای» نویسنده دو مفهوم اساسی فرهنگ را - که مجزا تلقی می‌شوند - مورد بررسی قرار می‌دهد. یک مفهوم بر ترویج زیباشناختی و دیگری، بر مفهوم توسعه‌ای فرهنگ که مشخصه انسان‌شناسی قرن نوزدهم میلادی است، تمرکز می‌کند. علاوه بر این، شرح مختصری از ایده‌های مرتبط با فرهنگ و جامعه که بعدها مشخصه‌های آن رشته تبدیل شده‌اند ارائه می‌شود.

عنوان فصل سوم کتاب «مطالعات فرهنگی و فرهنگ در جامعه‌شناسی» است که به تبیین روش‌های گوناگون استنباط مفهوم فرهنگ در جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی می‌پردازد. کاربرد مفاهیمی همچون خرده‌فرهنگ، ضدفرهنگ، فرهنگ سازمانی و فرهنگ شغلی در جامعه‌شناسی آنگولامریکایی قرن بیستم میلادی بررسی می‌شود. علاوه بر این، برخی از تحولات اخیر در جامعه‌شناسی فرهنگ و چندین نسخه از جامعه‌شناسی فرهنگی تشریح می‌شوند.

فصل چهارم با عنوان «مشکلات در مفهوم فرهنگ و یک اصلاح پیشنهادی» به موضوعاتی در زمینه فرهنگ، می‌پردازد. واژه فرهنگ «به کلیه زمینه‌ها و منابع در دسترس و متعلق به عاملی مشخص (فردی یا جمعی) که در نقطه عمل باشند اطلاق می‌شود». این زمینه‌ها و منابع در درجات و از جنبه‌های مختلف شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با زمینه‌ها و منابع دیگر عوامل دارند، واژه فرهنگ نیز به زمینه‌ها و منابعی اشاره می‌کند که توضیح و نتیجه مربوط به هم دارند.

در نهایت، فصل پنجم با عنوان «سخن پایانی» بر ارزش مفهوم فرهنگ تأکید می‌کند و با توجه به اینکه کاربرد علمی این مفهوم همواره با ارزیابی‌های عملی (ارزیابی محصولات ادبی، هنری یا رسانه‌ای، یا ارزیابی افراد، نهادها، گروه‌ها یا جوامع) همراه بوده است، ضمن جمع‌بندی فصول قبلی، به ارائه پیشنهادها در این زمینه می‌پردازد.

این اثر حاصل تلاش و ترجمه دو تن از پژوهشگران علاقه‌مند در حوزه فرهنگ، آقای دکتر حجت‌الله خدروی غریب‌وند و ولی‌الله نصیری است که در حال حاضر عضو هیئت علمی دانشگاه شهرکرد هستند. امید است این اثر که به شکاف‌های دانشی در حوزه فرهنگ پرداخته است، مورد توجه علاقه‌مندان فرهنگ و بویژه فرهنگ ایرانی،

❖ ۲۰۲ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

بومی و عامیانه قرار گیرد و از آن به عنوان اثری که جنبه‌های نظری در زمینه فرهنگ را تبیین کرده است، بهره برده شود.

کتاب «مفهوم فرهنگ؛ تاریخچه و ارزیابی»، نوشته «مارتین همسلی» با ترجمه آقای دکتر «حجت‌الله خدري غریب‌وند» و آقای دکتر «ولی‌الله نصیری» و ویراستاری سرکار خانم مهندس مرضیه بابادائی سامانی در ۱۷۴ صفحه، شمارگان ۵۰۰ نسخه و قیمت ۵۵ هزار تومان به همت نشر نقد فرهنگ در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

فرهنگ
مردم
ایران

شماره ۶۷ زمستان
۱۴۰۰

عنوان لاتین: Innovations in culture and development: the culturinno effect in public policy

نویسنده: Daniela Angelina Jelinčić

عنوان فارسی: فرهنگ، نوآوری، توسعه؛ تأثیر فرهنگ در سیاست‌گذاری عمومی

مترجمان: حجت‌الله خدیری غریب‌وند و علیرضا جابری

ناشر: نقد فرهنگ

سال انتشار: ۱۳۹۹

صفحات: ۱۸۰

کتاب «فرهنگ، نوآوری، توسعه؛ تأثیر فرهنگ در سیاست‌گذاری عمومی»، زمینه جدیدی برای اندیشیدن در حوزه توسعه فرهنگی و اجتماعی فراهم می‌کند. در این کتاب اصطلاح جدید «تأثیر فرهنگی» نشان می‌دهد که سپهر فرهنگی چگونه نوآوری‌ها را در مسیر توسعه گسترش می‌دهد. این کتاب بین «نوآوری فرهنگی» و «نوآوری‌ها در فرهنگ» تمایز قائل شده است. نوآوری فرهنگی به‌عنوان فرآیندی از تغییرات نظام‌مند و تمدنی توصیف شده است در حالی که نوآوری‌ها در فرهنگ از بخش فرهنگ (تئاتر، فیلم، موسیقی و غیره) تأثیر می‌پذیرند. در این کتاب به‌طور عمده بر اصطلاح دوم تأکید شده است و در این راه گام‌های ممکن برای کاربردی‌ترین نوآوری‌های فرهنگی در سیاست‌های عمومی با هدف دستیابی به توسعه پایدار ترسیم می‌شود.

در پشت جلد کتاب آمده است «در این کتاب نویسنده استدلال می‌کند که فرهنگ - به مثابه یک امر مستقل - می‌تواند به‌عنوان نیروی محرکه‌ای قوی برای توسعه پایدار عمل کند و در عرصه‌های مختلف نوآوری‌ها را توسعه دهد. استفاده از لفظ «می‌تواند»

❖ ۲۰۴ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

به این معنی است که فرهنگ «الزاماً قرار نیست که نیرو محرکه توسعه پایدار باشد. شاید فرهنگ‌هایی از جمله اشکال نوآورانه آن در جهت توسعه پایدار نباشند. مطمئناً فرهنگ‌های تجاری‌تر، ظاهری‌تر و حتی مخربی وجود دارند که در ترویج توسعه پایدار نقش عمده‌ای ندارند، چه رسد به اینکه فرآیندی را برای احیای جامعه توسعه و بسط دهند». سؤال اساسی در این اثر این است که چه نوع فرهنگی شکل خاصی از توسعه را ترسیم می‌کند؟ و به دنبال این سؤال است که سؤالات دیگری نیز مطرح می‌شود: چه نوع فرهنگی در حال حاضر غالب است؟ در طول چند سال گذشته (بسته به افق زمانی؛ دهه، قرن یا هزاره) فرآیند توسعه با چه مشکلاتی مواجه بوده است و نقش فرهنگ در این تحول چه بوده است؟ «نوآوری فرهنگی» و «نوآوری‌ها در فرهنگ» کدام یک برای تغییر خط سیر توسعه به سمت آینده مطلوب ارجحیت دارند؟ و در نهایت، فقدان نوع مشخصی از گونه‌های نوآوری فرهنگی چه پیامدهایی برای یک گذار بزرگ در قرن بیست و یکم خواهند داشت؟

اثر حاضر حاصل پژوهشی در زمینه سیاستگذاری‌های عمومی در چندین کشور است که با توجه ویژه به سیاستگذاری‌های فرهنگی برای پاسخ به یک پرسش اساسی صورت گرفته است؛ کدام مداخلات فرهنگی برای تحریک توسعه ضروری است؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها، کتاب در هفت فصل تدوین شده است.

در فصل اول با عنوان «قدرت فرهنگ» نویسنده نقش فرهنگ را در دو مفهوم متفاوت مطالعات توسعه، یعنی «فرهنگ و توسعه» و «توسعه فرهنگی» مورد توجه قرار داده و مسیرهای تکامل این دو را از طریق اسناد سازمان‌های بین‌المللی برای مخاطب تبیین کرده است.

در فصل دوم با عنوان «در پس داستان چیست» نویسنده به ارائه زمینه‌ای نظری و تاریخی در باب توسعه پرداخته و نگاهی هم به نظریه تغییر انداخته است. همچنین استدلال‌هایی در زمینه سبک‌های حکمرانی فرهنگی که در ادامه به توضیح و تبیین آنها می‌پردازد ارائه می‌کند.

عنوان فصل سوم کتاب «رویکردهای نظری» است که به تعریف مفاهیم اولیه‌ای چون نبود نوآوری‌ها، نوآوری‌ها، خلاقیت، نوآوری‌های اجتماعی، کارآفرینی اجتماعی و

معرفی کتاب ❖ ۲۰۵

نوآوری‌ها در فرهنگ پرداخته است؛ این مفاهیم اولیه با یکدیگر ارتباط متقابل دارند؛ ارتباطی که درک آن برای فهم مباحث کتاب ضروری است.

فصل چهارم با عنوان «سیاستگذاری‌های عمومی و نوآوری» به تحلیل مدل‌های نظری سیاستگذاری فرهنگی می‌پردازد تا به این پرسش پاسخ دهد که آیا نوع خاصی از این سیاستگذاری‌ها وجود دارد که به پرورش نوآوری بپردازد یا خیر؟ در این فصل اسناد سیاستگذاری فرهنگی کشورهای نظیر کرواسی، کوبا، فلاندر، فرانسه، لاتویا، سوئیس، انگلستان و امریکا مورد تحلیل قرار گرفته و به بررسی ابعاد سیاستگذاری فرهنگی در آنها پرداخته شده است.

در فصل پنجم با عنوان «در مسیر اجرا: نمونه‌هایی از روش‌های خوب نوآوری‌ها در فرهنگ» نویسنده با بیان نمونه‌های عملی نوآوری‌های فرهنگی در سطح جهان، مواردی الهام‌بخش را برای پیش‌بینی از پژوهش‌های سطح جهان تبیین می‌کند. این فصل نمونه‌های منتخب از نوآوری‌ها را در مقیاس خرد تا نمونه‌هایی که به طور بالقوه ممکن است باعث تغییر سیستمی شوند، در برمی‌گیرد.

عنوان فصل ششم کتاب «ساختار مدل‌های سیاستگذاری عمومی: مسیری به جلو» انتخاب شده است که به ارائه جمع‌بندی‌هایی در زمینه تحلیل سیاستگذاری عمومی و به دنبال آن، توصیه‌هایی برای سیاستگذاری در مسیر نوآوری می‌پردازد.

در نهایت، در فصل هفتم با عنوان «چه آموختیم و از اینجا به کجا خواهیم رسید؟» به بیان اهمیت نقش فرهنگ به عنوان یک عامل رشد بسیار مؤثر در نظام سیاستگذاری پرداخته می‌شود.

این اثر حاصل تلاش و ترجمه دو تن از پژوهشگران علاقه‌مند به حوزه فرهنگ آقای دکتر حجت‌الله خدري غریب‌وند عضو هیئت علمی دانشگاه شهرکرد و آقای علیرضا جابری دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی فرهنگی در دانشگاه خوارزمی است. امید که مورد توجه علاقه‌مندان فرهنگ، بویژه فرهنگ ایرانی، بومی و عامیانه قرار گیرد و از آن به عنوان اثری که جنبه‌های نظری در زمینه فرهنگ را تبیین کرده است بهره برده شود.

❖ ۲۰۶ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

کتاب «فرهنگ، نوآوری، توسعه؛ تأثیر فرهنگ در سیاستگذاری عمومی»، نوشته «دانیلا آنجلینا جلینسیک» با ترجمه «حجت‌الله خدیری غریب‌وند» و «علیرضا جابری» در ۱۸۰ صفحه، شمارگان ۵۰۰ نسخه و قیمت ۳۵ هزار تومان به همت نشر نقد فرهنگ در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است.

فرهنگ
مردم
ایران

شماره ۶۷ زمستان ۱۴۰۰